

Széchenyi István Egyetem

Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar

Bűnügyi Tudományok Tanszék

Tiltott teljesítménycsökkentő szerekkel való visszaélések és a doppingminta vizsgálati folyamatai

Tudományos Diákköri Dolgozat

Készítette:
Bak Jázmin
IPP18B

Témavezető:
Dr. Bencze Krisztina
egyetemi tanársegéd

2023. november

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés.....	3
2.	Célkitűzés.....	4
2.1.	Doppingszerek és doppingszereknek minősülő módszerek	4
3.	Anyagok és módszerek.....	6
3.1.	Dopping mintavételi és vizsgálati folyamat	6
3.1.1.	Elemzés	6
3.1.2.	Eredmények.....	7
3.1.3.	Doppingminták tárolása	10
3.2.	Jogi szabályozás	11
4.	Eredmények és megbeszélés	15
4.1.	Horváth Bence és Szomolányi Máté ügye	15
5.	Összefoglalás.....	17
	Irodalomjegyzék.....	19

1. Bevezetés

Napjainkban a technológia térhódításának, valamint a digitalizáció elterjedésének következtében egyre inkább háttérbe szorul a mozgás. Maga a sport többféleképpen csoportosítható területekre, alegységekre. A sportolók között létezik egy szűk réteg, akiket élsportolóknak nevezünk. Ahhoz hogy valaki élsportoló lehessen, sok áldozatot kell hoznia. A rengeteg edzés, egy-egy versenyre való felkészülés során óriási megterhelésnek vannak kitéve mind fizikailag, mind szellemileg. A sportteljesítményt sok minden befolyásolja, ideértve a sportoló pszichológiai, szociális és gazdasági hátterét. Dobecz József írta, „*A sportteljesítmény egy sportterületen egyéni, illetve csapatszinten összegződő, valamilyen állandó viszonyítási alapon értékelhető személyiség megnyilvánulás, cselekvésben vagy tevékenységben létrejött mérhető minőséget mutató megjelenése*”.¹ Ennek kiaknázáshoz nélkülözhetetlen az edzők, dietetikusok, gyógytornászok, sportpszichológusok és sportorvosok munkája.

Minden sportolónak rendelkeznie kell versenyengedéllyel, amelynek megszerzéséhez rendszeres orvosi vizsgálatokon kell átesni. Egy ilyen vizsgálat során a vérnyomásmérés, látásvizsgálat mellett nagy hangsúlyt fektetnek a doppingvizsgálatokra is. Ezutóbbi természetesen nem csak az orvosi vizsgálatoknál fordul elő, hanem nagyon gyakori a szűrőpróba szerű ellenőrzés. Ez annak köszönhető, hogy a folytonos eredmény hajszolás miatt sokan olyan szerekhez folyamodnak a felkészülés során, amelyekkel jobb teljesítményt tudnak elérni. Sok teljesítményfokozószernek a használatát azonban nemzetközi szintű szabályozás tiltja. A rengeteg prevenciós program és szabályozás ellenére, sokan ezt figyelmen kívül hagyva kockáztatják egészségüket és nem utolsósorban a sportolói pályafutásukat, eredményeiket.

Szinte kivétel nélkül minden évben lehet hallani olyan sportolókról, akinél dopping gyanúja merült fel. A kimenetétől függően minden egyes dopping ügy negatív színben tünteti fel a sportolót, a sportszövetséget és a sportágat is. Minden esetben van azonban több oldala, hiszen nem kizárólag a sportoló dönthet úgy, hogy tiltott teljesítményfokozó szerhez vagy módszerhez folyamodik, sokszor szerepet játszhat ebben az edzője vagy stábtagja. Előfordulnak azonban olyan esetek is, amikor akár a dietetikus vagy orvos hibázik: ez bekövetkezhet akár nem megfelelő tájékoztatás, dokumentációvezetés esetén, vagy ha olyan gyógyszert, étrend-kiegészítőt javasolnak, aminek hatóanyaga megtalálható a tiltott szerek listáján.

¹ Dobecz József. Általános edzéselmélet és módszertan. Budapest: Rectus Kft. 2009.

2. Célkitűzés

Amióta a sport „elüzletiesedett”, egyre többször lehet hallani a teljesítményfokozó szereket használó sportolókról, akik azt gondolják, hogy ezekkel bizonyítani tudják, hogy ők a legjobbak az adott sportágban. Megállapítható, hogy a doppingolás egy erkölcsileg igen megosztó téma a sportolók körében. Szabadidős sportoknál leginkább az egészségkárosodás miatt ellenzik ezeknek a szerekeknek a használatát, hiszen itt nincs egy olyan orvos csoport az emberek mögött, mint egy versenysportolónál. Az élsportban különösen az esélyegyenlőséget sérti.

A televíziós közvetítések elterjedésével egyre nagyobb figyelem irányul a sportolókra. A különböző szereplésekből immár anyagi hasznuk és megbecsülésük is származik, ezért még égetőbbé vált, hogy elébe menjenek a teljesítményfokozó szerekekkel összefüggő szabályszegések elkerülésének. A megfelelő bevétel miatt fontos, hogy az ilyen eseményeket sok néző is kövesse. Ez vonzóvá tehető számukra, ha esetleg a korábbi eredmények, rekordok megdöntésével kecsegtetnek. Mivel egy-egy rekord beállítása is emberen felüli erőfeszítést igényel, ezek gyakran irracionális elvárások és a sportolók hamarabb nyúlhatnak valamilyen ajzószerhez ennek a nyomásnak hatására. Szintén nem elhanyagolható szempont a sportolók egészsége sem. Közvéleménykutatások alapján üzleti és anyagi okok miatt sok sportoló önként is vállalná az ilyen szerek használatát, ha azzal jobb teljesítmény tud nyújtani. Így viszont felmerül kérdésként, hogy amennyiben a sportoló vállalja a szer használatát és azzal elfogadja annak következményeit, akkor mennyiben feladata a nemzetközi szövetségeknek az ő egészségének a védelme?

Vizsgálatom céljával a teljesítményfokozó szerekekkel való visszaélésekkel kapcsolatos mintavételi és vizsgálati folyamatok, valamint a doppingszerekkel kapcsolatos szankciók bemutatását tűztem ki. Ahhoz, hogy megőrizhessük a tisztességes küzdelem, másnéven a „fairplay” elvét, valamint az emberi egészséget veszélyeztető tevékenységek ellen is fellépjünk, elengedhetetlen a sport e körben történő szabályozása.

2.1. Doppingszerek és doppingszereknek minősülő módszerek

A szabályozásokhoz elengedhetetlen a dopping pontos meghatározása. A NOB szerint: *“Dopping alatt olyan hatékony gyógyszerek, illetve módszerek alkalmazását értjük, amelyek megkönnyítik a teljesítmény növelésének feltételeit, és jobb versenyeredményekhez vezetnek. A dopping veszélyes az egészségre, aláássa a sportról alkotott képet, és a sport célját, tönkreteszi*

a tiszta versenyt, a fair play elvét.”² A Nemzetközi Doppingellenes Ügynökség (World Anti-Doping Agency, továbbiakban WADA) megfogalmazása szerint, minden olyan szer doppingnak minősül, amelyet az ő szabályaikban annak nyilvánítanak. Az ő szakembereik határozzák meg, hogy mi minősül tiltott szernek vagy módszernek, emellett pedig azt is, hogy az mikor minősül doppingnak.³

Napjainkban különböző szempont alapján csoportosítják a tiltott szereket. 3 fő szempontot vizsgálnak:

1. Orvosi vagy más tudományos bizonyíték, gyógyszeres hatás vagy más tapasztalat alapján, önmagában vagy más anyaggal, módszerrel közösen potenciálisan növelheti vagy növeli a sportteljesítményt;
2. Orvosi vagy más tudományos bizonyíték, gyógyszeres hatás vagy más tapasztalat alapján használatával ténylegesen vagy potenciálisan kockázatot jelent a sportoló egészségére nézve;
3. WADA álláspontja szerint az anyag vagy módszer használata ellenkezik a sportszellemmel, amelyet a Nemzetközi Doppingellenes Szabályzat meghatároz.⁴

Ha a fent említett szempontok közül kettőnek megfelel, akkor az anyag vagy módszer ténylegesen felkerül a tiltólistára. A listát minden évben legalább egyszer frissítik és annak módosítását, minden félhez, ezen belül kormányokhoz és laboratóriumokhoz is eljuttatja. Vannak azonban olyan szereket, amelyek kivételt képezhetnek a szabályozás alól. Ezt minden olyan szerre vagy módszerre kell érteni, ami megfelel a gyógyászati célú mentességnek (Therapeutic use exemptions, továbbiakban: TUE). Erről a sportolóknak a nemzetközi szervezeteknél igazolást kell kérvényezniük.

Habár a dopping szóhoz elsődlegesen negatív jelentést társítunk, a hétköznapi életben betegség kezelésére használt gyógyszerek is tartalmaznak olyan anyagokat, amelyek tiltólistán szerepelnek. Ide tartozik például az Advil Cold Rapid kapszula (pseudoephedrin – S6.b tiltólista) és a Béres Csepp (cobalt chloride hexahydrate – S2 tiltólista).

² Tar Csaba: A dopping és a sportjog kapcsolata magyarországi és nemzetközi viszonylatban. Jogelméleti Szemle, 2005/2. szám. 20. oldal

³ Versenyidőszakon belül, kívül vagy mindkettő esetében.

⁴ Nemzetközi Doppingellenes Szabályzat. 2021.

3. Anyagok és módszerek

3.1. Dopping mintavételi és vizsgálati folyamat

A Magyarországon tartott nemzetközi sporteseményeken a tesztelésre a sportesemény döntéshozatali szervének minősülő nemzetközi szervezet, míg a nemzeti sporteseményeken a tesztelésre a Magyar Antidopping Csoport (Hungarian Anti-Doping Organisation, továbbiakban MACS/HUNADO) jogosult. A sporteseményeken kívül is van lehetőség a nyilvántartott vizsgálati csoportban szereplő sportolók ellenőrzésére. Ezekben az esetekben havonta a hét minden napjára vonatkozóan, előre meg kell adni bizonyos időintervallumokat, amikor az általuk megjelölt helyen kell tartózkodniuk. Amennyiben a megjelölt időpontban a sportoló nincs jelen az ellenőrök megjelenésekor, akkor erről egy értesítést fog kapni. Szankció csak akkor alkalmazható vele szemben, ha 12 hónapon belül három esetben elmulasztja a tesztet elvégezni.

A doppingteszteket és ellenőrzéseket kizárólag doppingellenes célokból végezhetik el. Előzetesen nem történik értesítés az ellenőrzésről, hanem az ellenőrök választják ki a vizsgálati csoportban szereplő sportolók közül azokat, akiken az ellenőrzést elvégzik. A mintavétel körülményeit a WADA szabályai határozzák meg. Minden esetben 2 ellenőr végzi az ellenőrzéseket, akik biztosítják a mintavételhez szükséges felszereléseket is. Egy ilyen ellenőrzés során vizelet- vagy pedig vérmintát vesznek. Mindkét esetben A és B mintát vizsgálnak, amelynek a szállításához, illetve tárolásához szükséges steril üvegeket az ellenőrök előtt a sportoló bontja ki, majd osztja ketté a mintát. A becsomagolás után jegyzőkönyvet vesznek fel a folyamatról, amit a sportoló saját kezűleg tölt ki, majd annak végeztével a mintákat tartalmazó üvegekkel együtt átnyújtja az ellenőrnek. A jegyzőkönyvben meg kell jelölni a vizsgálatot megelőző napokban fogyasztott táplálékkiegészítőket és gyógyszereket.

3.1.1. Elemzés

A doppingtesztek célja, hogy a különböző begyűjtött adatok alapján megállapítsák, hogy a sportolók megsértették-e a Doppingellenes Szabályzatot. Magyarországon a HUNADO jogosult versenyzőidőszakon belül és kívül teszteket végezni a sportolókon. Ebbe beletartoznak az aktív sportolók mellett azok is, akik eltiltásukat töltik. A levett minták egy, a WADA által akkreditált laboratóriumokba kerülnek, ahol megvizsgálják őket. 29 ilyen laboratórium van világszerte, ebből 16 található Európában. Magyarországon nem található ilyen laboratórium, így az itt levett mintákat Ausztriába küldik.

A laboratóriumok a mintákat elsősorban a HUNADO által meghatározott tiltott anyagokra vagy módszerekre tesztelik, de arra is van lehetőség, hogy saját költségükön további olyan vizsgálatokat folytassanak le, amelyet nem tartalmaz a standard mintaelemzési lista. Egy mintán többször is megismételhető a vizsgálat, egészen addig, amíg a HUNADO nem értesíti a sportolót annak eredményéről. Az eredmény közzétételét követően csak a sportoló engedélyével folytathatnak további vizsgálatokat a mintán.

Az elemzések során adaptív modellt alkalmaznak. Ez egy matematikai modell, aminek segítségével azonosítani tudják a sportolótól származó szokatlan hosszanti eredményeket. A modell kiszámítja a markerek hosszanti profiljának a valószínűségét, azt feltételezve, hogy a sportoló normál élettani állapotban van.⁵ A markerek közé tartoznak az elsődleges markerek és a másodlagos markerek. Az előbbiek a legjellemzőbbek a doppingolásra, más utóbbiak más markerektől elkülönülten vagy azokkal együttesen nyújtanak bizonyítékot a doppingolásra. A feldolgozás során két elsődleges markert vesz figyelembe az adaptív modell: a hemoglobin koncentrációt (HGB) és a stimulációs index OFF-számot (OFFS). Másodlagos markerek körében a retikulociták arányát (RET%) és az abnormális vérprofil pontszámát (ABPS) vizsgálják. Ezen kívül van egy szteroid modul, ami a vizelet- és/vagy vér(savó)mintákban mért szteroidmarkerekből áll. A harmadik az endokrin modul, amiben az elsődleges marker a GH-2000 érték, valamint kettő másodlagos markert is tartalmaz az inzulszerű növekedési faktor-I-et (IGF-I) és a vér(savó)mintákban mért III-as típusú prokollagén N-terminális propeptidet (P-III-NP).

3.1.2. Eredmények

A vizsgálat végét követően a laboratóriumok közlik az eredményt a HUNADO-val. Ha egy mintára negatív eredményt kapnak, akkor a minta további tárolásáról vagy annak kutatásra való felhasználásáról a vizsgálatot kezdeményező doppingellenes szervezet vagy a WADA rendelkezhet. Az A és B mintát ketté lehet osztani, ebben az esetben viszont az első részét elemzésre, míg a második részét hitelesítésre használja a laboratórium.⁶

A pozitív és negatív eredmények mellett előfordulhatnak atipikus (Atypical Finding) minták is. Ez tulajdonképpen valahol a két eredmény között foglal helyet, ugyanis atipikus mintáról akkor beszélhetünk, hogyha a mintában valamilyen szinten kimutatható egy anyag megléte, ezért tehát negatívnak nem minősíthető. Ilyen esetekben további vizsgálatok

⁵ Nemzetközi Doppingellenes Szabályzat. Nemzetközi Szabvány. Eredménykezelés. 2023. 3.6.

⁶ Ilyenkor a laboratóriumokra vonatkozó nemzetközi szabvány előírásai alapján kell eljárni.

szükségesek ahhoz, hogy pozitív eredményt állapíthassanak meg, addig tehát nem szabnak ki semmilyen szankciót a sportolókra, azok továbbra is szabadon versenyezhetnek.

Minden eredményt a sportolók biológiai útlevelében rögzítenek. Maga az útlevel egy adott sportolóra egyedileg jellemző valamennyi olyan vonatkozó adat egybevetése, ami magába foglalja a markerek hosszanti profiljait, az adott sportolóra egyénileg jellemző különféle tényezőket és már releváns információkat, melyek segíthetnek a markerek értékelésében.⁷

Az eredménykezelés első körben a vizsgálatot kezdeményező doppingellenes szervezet felelősségi körébe tartozik, azonban ha nem rendelkezik a megfelelő hatáskörrel, akkor a kezelést a nemzetközi szövetség vagy harmadik fél végzi el. Mielőtt értesítenék az sportolót a lehetséges pozitív eredményről, az ADAMS-rendszerben köteles leellenőrizni és felvenni a kapcsolatot más szervezetekkel, hogy a sportoló volt-e már korábban érintett doppingvétségben.

Ha a vizsgálat során pozitív eredményt kapnak, felülvizsgálatot kell lefolytatni, hogy az adott sportoló adott-e le gyógyászati mentességre kérelmet, illetve hogy történt-e eltérés a tesztelésre és vizsgálatokra, valamint a laboratóriumokra vonatkozó nemzetközi szabványoktól. Ha a sportoló rendelkezik TUE-vel, akkor egy másodlagos felülvizsgálatot kell lefolytatni, aminek célja, hogy megállapítsák hogy a TUE konkrét követelményeinek megfelel-e. A nemzetközi szabványoktól történő eltéréskor az eredménykezelő hatóság felülvizsgálja a laboratóriumi dokumentációs csomagot, doppingellenőrzési nyomtatványokat és a tesztelési dokumentumokat.

Atipikus eredményeknél az eredménykezelő hatóságnak szintén felülvizsgálatot kell lefolytatnia a fentebb leírt pontok esetén. Az eredményről addig nem küldenek értesítést, amíg a vizsgálat be nem fejeződött és nem született döntés abban a kérdésben, hogy pozitív eredményként mutatják-e be. Ha a következő 3 körülmények valamelyike fennáll, akkor értesíteni kell a sportolót: „B” minta elemzését állapítják meg, kérelmet kap vagy jelentős sportesemény előtt a részvételre történő kiválasztásnál azonosítania kell, hogy bármely sportolónál nincs-e függőben atipikus eredmény, vagy az atipikus eredmény valószínűleg olyan súlyos kórállapottal kapcsolatos ami sürgős orvosi ellátást igényel. Ez utóbbi esetben szakképzett orvosi vagy szakértői személyzet véleménye szükséges.

Az eredmény értesítésében szerepelnie kell az azonosításhoz szükséges adatokon kívül, a megszegett szabálynak és a vélelmezett doppingvétség megalapozásának is. Negatív eredmény esetén a sportolókat nem értesítik, amennyiben valakinél felmerül a doppingvétség

⁷ Nemzetközi Doppingellenes Szabályzat. Nemzetközi Szabvány. Eredménykezelés. 2023. 3.6.

ott először a HUNADO-t értesítik, ők hívják be a sportolót, valamint doppingeljárást indítanak ellene. A doppingellenőrzések eredményeit statisztikai jelentésekhez is felhasználják, amelyet a HUNADO köteles évente közzétenni, valamint a WADA számára megküldeni és az ADAMS rendszerben közzétenni.

3.1.2.1 Meghallgatási eljárás

Minden olyan személynek, legyen az sportoló, edző vagy bárki, aki a sportolót segíti, ha doppingvétség elkövetésével gyanúsítják, joga van ahhoz, hogy egy tisztességes, pártatlan, független működésű, valamint a nemzetközi szabvány szerint működő testület előtti meghallgatást tartsanak. Ezt a testületet a HUNADO-nak kell felállítania és köteles arról gondoskodni, hogy ne álljon fenn összeférhetetlenség. A testületnek egy elnökből és minimum 6 bizottsági tagból kell állnia, akinek a kinevezése 4 évre szól. Kinevezéskor mindegyik tagnak alá kell írnia egy nyilatkozatot, amely azt hivatott igazolni, hogy az általuk ismert tények és körülmények alapján nincs oka annak, hogy a felek bármelyike megkérdőjelezhesse az illető pártatlanságát.

Az eljárás megkezdését megelőzően a HUNADO értesíti a sportolót vagy azt a személyt, akivel szemben doppingvétség merült fel és amennyiben ezek a személyek nem mondanak le a meghallgatásról, akkor az ügy a bizottság elé kerül. Gyorsított eljárás is lefolytatható, amennyiben a Doppingbizottság ezt lehetővé teszi.⁸ Az ilyen meghallgatásokon a WADA is jelen lehet megfigyelőként, valamint az érintett sportoló vagy szakember nemzeti szövetségének tagja is.

Nem kötelező a sportolónak vagy egyéb személynek a meghallgatás jogával élnie, arról való lemondásával azonban elfogadhatja a HUNADO által felajánlott következményeket. Amennyiben a megküldött értesítésben foglaltakat nem vitatja, az úgy értelmezhető, hogy lemond a meghallgatásról, elismeri a doppingvétséget és elfogadja a következményeket is.

A meghallgatás végén a bizottság egy írásos határozatot ad ki, amely tartalmazza a döntést, annak indokolását, valamint az alkalmazandó szankciót. A határozatok fellebbezhetők: ez kiterjed minden, az ügy szempontjából releváns kérdésre és bármely fél előterjeszthet olyan bizonyítékot, érvelést vagy igényt, amelyet az elsőfokú meghallgatás során nem vettek figyelembe. Ha a doppingvétség nemzetközi sporteseményt vagy sportolót érint, akkor kizárólag a Nemzetközi Sport Döntőbíróóság (Court of Arbitration for Sport, továbbiakban

⁸ Ezek kivételes esetek, általában akkor fordulnak elő, hogyha egy sportesemény előestéjén merül fel a doppinggyanú, hiszen itt kérdésessé válik a sportoló részvétele az eseményen.

CAS) előtt fellebbezhető az ügy. Amennyiben nincs lehetőség rá, hogy a CAS-nál fellebbezzék meg a határozatot, akkor a magyar Sport Állandó Választottbíróóság előtt kell lefolytatni az eljárást.

3.1.3. Doppingminták tárolása

Az elemzések lefolytatásának egyik kulcsfontosságú lépése, hogy a levett minták a megfelelő formában és módon kerüljenek a laboratóriumokba. A mintavételt követően olyan módon kell ezeket tárolni, hogy az védje a mintaadó személy integritását, személyazonosságát és biztonságát. Két minimum kritérium került megfogalmazásra ennek érdekében: a minták tárolási helyének részletezése és dokumentálása, valamint kinek a birtokában vannak a minták és rajta kívül ki fér még hozzájuk.

A vizeletmintákat szobahőmérsékleten vagy pedig hűvös környezetben kell tárolni. Ezek esetében fontos, hogy a meleg hőmérsékletet elkerüljék, mert ennek következtében a minta károsodhat. Ha eltér a minta begyűjtésének és átadásának napja, akkor a laboratóriummal történő egyeztetést követően, meg kell fontolni a minták hűtését vagy fagyasztását. Ezek segítségével ugyanis elkerülhető az időbeli késedelmi, illetve a hőmérsékleti körülmények által okozott romlás. A vérminták esetében a levétel után rögtön hűtött állapotba kell helyezni és a hőmérsékletet folyamatos ellenőrzés alatt tartani.

Törekedni kell arra, hogy a mintavétel után a lehető leghamarabb elszállítsák a mintákat abba a laboratóriumba, ahol az elemzés meg fog történni. Fentebb már említettem, hogy előfordulhat az is, hogy a mintavétel után valamilyen okból nem tudják azonnal átadni a laboratóriumnak a mintát, ilyenkor a szállításnak legkésőbb a begyűjtéstől számított hét napon belül meg kell történnie. A vérmintákra jellegükénél fogva sokkal szigorúbb előírások vonatkoznak. Mivel ezeket már hűvös közegben kell a laboratóriumba szállítani, ezért erre a célra hűtőt vagy pedig hűtődobozt kell alkalmazni. Ezeknek képesnek kell lenniük arra, hogy megőrizték a minták sértetlenségét az idő múlásával, hűvös és állandó környezetet tartsanak fenn, de megakadályozzák a minták fagyását és ne befolyásolják az eszközt a külső hőmérsékletváltozások. Ha a szállító berendezésben fellépett hiba miatt a vérminták összetétele megváltozna, a tesztet lefolytató szervezetnek és a laboratóriumnak el kell döntenie, hogy a vizsgálati folyamatot folytassák-e. Itt a vizsgálat módjához igazítva a mintabegyűjtésétől számított 72, 96 és 120 órán belül kell legkésőbb eljuttatni a mintát a laboratóriumba.⁹ Az eltérő előírások miatt a vizelet és vérmintákat egymástól elkülönítve kell szállítani. Mindkét mintához

⁹ WADA Guidelines for Sample Collection. 2021 Code Implementation Support Program. Chapter 15. 49. oldal

mellékelni kell azonban az őket összekötő papírokat, mert ez alapján lehet megállapítani, hogy egy sportolótól származnak.

Egy-egy dopping mintát a laboratóriumok 3 hónapig kötelesek megőrizni, azonban elrettentési céllal a doppingellenes szervezetek kérvényezhetik, hogy akár 10 évig tárolják őket. A mintákat a megőrzés során bármikor újra elővehetik és letesztelhetik. Ezeknek célja, lehet bizonyos doppingellenes intézkedés, amikor új és továbbfejlesztett vizsgálati módszerek válnak elérhetővé. Ez főként a teljesítményfokozó szerek elleni küzdelemben kap nagyobb szerepet, mivel a fejlettebb vizsgálati módszerekkel kimutathatóvá válnak olyan anyagok, amelyek az eredeti mintavételkor még nem voltak azok. Bizonyítékmegőrzés céljából is újra vizsgálhatnak régi mintákat, hiszen ezek segítséget nyújthatnak a lehetséges doppingesetekkel kapcsolatban. Szintén egy fontos ok lehet a pontosság javítása, mert a megismételt tesztek segítségével pontosabban tudják kimutatni az anyagokat későbbi mintákban, valamint segítséget és támogatást nyújthat a doppingellenes küzdelemben.

3.2. Jogi szabályozás

Bár a sportnak a története, hosszú időkre nyúlik vissza, az ezzel kapcsolatos jogi szabályozásról ez nem mondható el. A sportjog egy meglehetősen új és komplex terület, amely alatt arra hivatott, hogy a sport területén felmerülő jogi kérdéseket, konfliktusokat rendezze. A sportjog, mint fogalom kettős értelemmel rendelkezik: egyrészt ide tartoznak az állami jogszabályok, másrészt pedig a sportszervezetek által megfogalmazott sportszabályzatok.

A sportjog több jogterület vonatkozó szabályait tartalmazza, ebből kifolyólag megtalálható benne alkotmányjogi, büntetőjogi, pénzügyi jogi és közigazgatási norma is.¹⁰ Rendszerbeli elhelyezését tekintve egy köztes karakterű jogágnak mondható, mivel részben civiljogi, részben pedig közjogi alapállású jogág.¹¹ Kiemelendő a sportjoggal kapcsolatban az önszabályozás rendszere. Ez abból fakad, hogy a különböző sportágakon belül a nemzetközi szövetségek maguk akarják szabályozni az adott sportot. Ezek a szervezetek, szövetségek monopolisztikus struktúrában működnek, hiszen gazdasági szempontból is fontos számukra, hogy ne kerüljenek monopolhelyzetbe.¹² Napjainkban a sportesemények nagy mennyisége és az azokon folyó versengés tökéletes alapjául szolgál a sport gazdasági alapjához. Fontos bevételi forrást jelent a televíziós közvetítések joga, szponzorációs és merchandising-jogok.

¹⁰ Dr. Madai Sándor: Büntetőjogi felelősség a sportjogban. Felelős Kiadó: Campus Kiadó, Debrecen. Kézirat lezárva: 2015. november 20. 34. oldal

¹¹ Tóth Nikolett Ágnes: A sportjog, mint sajátos szakjog. Miskolc. 2015. 7. oldal

¹² Ács Pongrácz: Sport és Gazdaság. Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar. Pécs. 2015. 452. oldal

1999-ben megalapították a Nemzetközi Doppingellenes Ügynökséget (WADA), amelynek célja, hogy segítse a doppingellenes küzdelmet. Együttműködik kormányzervekkel, hivatalos és civil szervezetekkel, ezekkel közösen pedig olyan irányelveket határoznak meg, amelyek kiterjednek minden ország sportolóira. A WADA által kiadott Doppingellenes Szabályzata kimerítő leírást tartalmaz a doppingvétséggel tetten ért sportolókkal szemben. Ha egy sporteseményen levett doppingminta lesz pozitív, akkor az ott elért eredményeket érvénytelenné nyilvánítják. Másik gyakran alkalmazott szankció az eltiltás, amelynek tartalma eltérő lehet. A leghosszabb tartama 4 év, amelyet két esetben szabnak ki: ha a nem meghatározott anyagra elkövetett doppingvétség nem volt szándékos és ezt a sportoló vagy más személy tudja is bizonyítani, illetve akkor, ha érint meghatározott anyagot és a doppingellenes szervezet bizonyítani is tudja a szándékosságot.¹³ Ha valamilyen okból kifolyólag az előbb említett cikk nem alkalmazható, abban az esetben az eltiltás időtartam 2 év lehet.

Más szabály vonatkozik azonban az olyan szerekre, amelyek függőséget okoznak. A versenydőszakon kívüli alkalmazás esetén, amennyiben a fogyasztás nem függött össze a sportteljesítmény növelésének szándékával, a sportoló 3 hónapra tiltható el. Ha viszont versenydőszakban alkalmazzák, de tudja azt bizonyítani, hogy a fogyasztás nem a teljesítmény növelése miatt történt, akkor a felhasználás, birtoklás és fogyasztás nem minősül szándékosnak.

Eltiltást lehet még kiszabni abban az esetben is, ha a sportoló elkerüli a mintaadást, megtagadja vagy elmulasztja¹⁴ azt, illetve ha a doppingellenőrzés bármely elemét a sportoló vagy más személy manipulálja, arra kísérletet tesz¹⁵. Ha tiltott anyaggal vagy tiltott módszerrel történő üzérkedés vagy annak kísérlete állapítható meg sportoló vagy más személy részéről¹⁶, akkor az eltiltás ideje 2 évtől élethosszig terjedhet. Hasonló időkeret szabható ki, ha a sportoló vagy más személy a hatósági bejelentés megakadályozása érdekében fenyegetést vagy megtorlást helyez kilátásba.¹⁷ Ezek mellett természetesen rengeteg tényező játszik még közre a szankció meghatározásában akár enyhítő, akár súlyosító körülményként.

Csapatportok esetén is érvényesek a fentebb kifejtett szankciók. Ezekben az esetekben, ha egy sportesemény előtt a csapatból egynél több tag kap értesítést doppingvétségről, akkor az egész csapatot célzott tesztelésnek vetnek alá. Ha több mint két tagról derül, hogy doppingvétséget követtek el, akkor az adott sportesemény döntéshozatali szerve megállapítja

¹³ WADA CODE. 2021. 10.2.1. cikk

¹⁴ WADA CODE. 2021. 2.3. cikk

¹⁵ WADA CODE. 2021. 2.5. cikk

¹⁶ WADA CODE. 2021. 2.7. cikk

¹⁷ WADA CODE. 2021. 2.11. cikk

az egyénekre és a csapatra kiszabott büntetést. A döntéshozatali szervnek vagy a nemzetközi szövetségnek lehetősége van arra is, hogy szigorúbb következményeket állapítsanak meg.

Európában a doppingellenes küzdelem kezdetétől fogva jelentős szerepet tölt be Magyarország. Ennek példájául szolgál az is, hogy a Doppingellenes Egyezményt elsőként ratifikáltuk, emellett pedig a Monitoring Group éves közgyűlésén rendszeresen képviselteti magát és több munkacsoporti ülésen is részt vesz hazánk. A magyar doppingellenes tevékenységet a MOB koordinálja, amelynek két fő pontja az ellenőrzés és a felvilágosítás. Ők határozzák meg a főbb irányelveket, ellenőrzendő szempontok körét és szankcionálások módját.

A magyar büntetőjogban a teljesítményfokozó szerrel való visszaélést a 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (továbbiakban Btk.) XVII. Fejezet: Az egészséget veszélyeztető bűncselekmények részében szabályozza. A teljesítményfokozó szerrel való visszaélést a 185.§-ként található Btk.-ban. *„E § alkalmazásában tiltott teljesítményfokozó szer: minden olyan szer, amely hatóanyagára tekintettel az anabolikus szerek, peptid hormonok, növekedési faktorok és rokonvegyületeik, hormon antagonisták és modulátorok közé tartozik, és nevesítve szerepel a sportbeli dopping elleni nemzetközi egyezmény I. mellékletének kihirdetéséről szóló kormányrendeletben.”*¹⁸

Különbséget kell tennünk azt illetően, hogy mikor válik a doppingolás büntetőüggé és mikor marad a sportjog területén. Sok ország jogrendjében találhatók doppingra vonatkozó szabályozások, amelyekben kivétel nélkül közös, hogy a doppingolást segítőket és rábírókat szigorú szabályok alapján rendelik büntetni. A büntetőjog által kínált eszközöket főként a kereskedő és terjesztő magatartásokkal szemben kell alkalmazni. Ennek fő területe leginkább a szabadidős sportokat érinti, hiszen ott is előfordulnak a teljesítményfokozó szerek, nem csak az élsportolóknál. Nem véletlen, hogy a Btk. ezt a bűncselekményt az egészséget veszélyeztető bűncselekmények részében szabályozza. Napjainkban nagy divatnak örvend a testépítés és ebben a sportágban nagyon gyakran alkalmaznak valamilyen teljesítményfokozókat. Mivel a mindennapi életben is nagyon könnyen lehet doppingszerekhez jutni, gondoljunk csak abba bele, hogy ezeket legálisan, gyógyszerárban be lehet szerezni orvosi rendelvényre, fontos azt megemlíteni, hogy ez önmagában még nem von maga után semmilyen jogkövetkezményt. Ahhoz, hogy valóban bűncselekményről beszélhessünk, ahogy már fentebb is említettem, szándékosan a sportteljesítmény fokozása céljából történjen a felhasználás.

¹⁸ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 185. § (6)

Miként a fentiekből is világossá válik, hogy egy hétköznapi embernek „nincs sok veszítenivalója” (ez persze nem teljesen igaz, hiszen előfordulnak olyan esetek, amikor a teljesítményfokozó szerek használatának következtében valaki életét veszti), azzal szemben az élsportolók nagyon is sokat veszíthetnek. Az ilyen versenyzők esetében már a legsúlyosabb doppingvétség is komoly szakmai és egész életre kiható következményekkel jár. Amennyiben egy sportolót 4 évre eltiltanak a versenyzéstől sportjogi szempontból megtörtént a szankcionálás, így szükségtelen hogy további büntetőjogi következményeket állapítsanak meg.

4. Eredmények és megbeszélés

4.1. Horváth Bence és Szomolányi Máté ügye

A kajak-kenu sportágakban elég gyakran hallani pozitív dopping eredményekről. Ez az eset nagy visszhangot kapott a hazai sajtóban, mivel a kajak kettős eredményeinek köszönhetően biztosította indulását a 2016-os riói olimpián, amelyen aztán a doppingteszt eredménye miatt nem vehettek részt.

Az olimpiai években mindig fokozott figyelemmel kísérik a doppingvizsgálatokat, nem volt ez másképpen 2016-ban sem. Júliusban levett mintákban az ausztriai Siebelsdorfból található laboratórium mellett, tovább küldték a WADA londoni referencia laboratóriumába is, valamint a NOB számára is. A vizsgálat eredményeit a Magyar Kajak-Kenu Szövetség (továbbiakban MKKSZ) hozta a páros tudomására: pozitív lett a doppingteszt. Aznap délutánra összehívtak egy elnökségi ülést a szövetségen belül, ahol egy szavazás keretein belül meghozták a döntést, miszerint a Horváth-Szomolányi páros a minta miatt veszélyt jelent az olimpiára utazó magyar csapatra és mivel még nincs konkrét eredmény a vizsgálatukról, ezért helyettük Molnár Péter és Tótká Sándor páros fog indulni a riói olimpián.¹⁹ Horváth Bence és Szomolányi Máté ezt követően értesítést kaptak arról, hogy ellenük fegyelmi eljárást indítottak. Ez szokatlan volt abból a szempontból, hogy ha egy sportolóval szemben doppingvétség gyanúja merül fel, akkor ellene doppingeljárást szoktak kezdeményezni, nem pedig fegyelmit.

Annak ellenére, hogy a szövetség pozitív eredményként hozta a sportolók tudomására a vizsgálat eredményét ez nem teljesen felelt meg a valóságnak. Bár a nyilatkozatoknál többször is együttesen emlegetik a két sportoló nevét, Szomolányi Máté Hgh Biomarker tesztje egyből negatív lett a Siebelsdorfi laboratóriumban, Horváth Bence mintája Ausztriában pedig úgynevezett előzetes analitikai eredményt (Presumptive Analytical Finding)²⁰ adott.

Szomolányi Máté eredményei már augusztus 1-én ismertek voltak, negatív eredménnyel, de az olimpia megkezdését követően azonban az szerepelt az ADAMS rendszerben, hogy a vizsgálatnak még nincs eredménye. Az ügy 2016. augusztus 10-től vett váratlan fordulatot, ugyanis a Horváth Bencétől levett minta státusza, a riói referencia laboratóriumban elvégzett vizsgálatok után a nemzetközi doppingvizsgálati eredményeket nyilvántartó rendszer online felületén negatívra változott. A MACS vezetője erre reagálva, azt

¹⁹ <https://m4sport.hu/2016/08/12/a-riobol-hazakuldott-kajakosok-mintai-a-wada-szerint-sem-negativak/>
(letöltés: 2023.08.25.)

²⁰ Egy olyan minta vizsgálati eredményének státusza, amelyre vonatkozóan a kezdeti vizsgálati eljárás során gyanús eredményt kaptak, de a megerősítő vizsgálatot még nem végezték el.

a közleményt adta ki, hogy a vizsgálat továbbra is folyamatban van, ez csupán egy részeredmény.²¹ Az olimpiát követően, ahol a Molnár-Tótká páros a 4. helyet szerezte meg K2 200 méteren, ösztől több tárgyaláson kellett részt vennie a Horváth-Szomolányi párosnak.

A tárgyalások elhúzódtak egészen 2016 decemberéig, amikor a szövetségben lezajlott a tisztújító közgyűlés, ami után az eljárást kezdetén jelenlévő 4 tisztségviselőből 3 pozícióra új személyek kerültek. 2017 januárjában a Fegyelmi Bizottság határozata jogerőre emelkedett. A határozat kimondta, hogy Horváth Bence és Szomolányi Máté nem követett el doppingvétséget, ezért visszakapták a versenyengedélyüket. A tárgyalás folyamatát több Tiszeker Ágnestől és az MKKSZ-től származó nyilatkozat övezte. Ezek több esetben is olyan információkat tartalmaztak, amelyek többször is a Doppingellenes Szabályzatban foglalt titoktartást sértették, emellett pedig pontatlanok, félrevezető és hiányosak voltak. A páros polgári pert indított a szövetség ellen, azonban ezt később visszavonták. Erre reagálva, az MKKSZ közleményt adott ki, melyben továbbra is fenntartották az álláspontjukat, hogy kellő körültekintéssel jártak el és helyes döntést hoztak.²²

Az ügy lezárulta után Szomolányi Máté visszavonult az élsporttól, azonban továbbra is jelentős szerepet tölt be az életében a sport a foglalkozásának köszönhetően. Horváth Bence folytatta kajakos pályafutását, 2018 tavaszán azonban pozitív doppingminta miatt négyéves eltiltást kapott.²³ A sportoló nem ismerte el, hogy használta volna a tiltott szert, de arra sem tudott magyarázatot adni, hogy miért került a szervezetébe.

²¹ https://index.hu/sport/2016/rio/2016/08/15/bonyolodik_a_doppinggyanu_miatt_kizart_kajakosok_sztorija/ (letöltés: 2023.08.25.)

²² <https://m4sport.hu/2017/02/16/a-szovetseg-fenntartja-hogy-jogszeruen-jart-el-a-riorol-lemaradt-versenyzok-ugyeben/> (letöltés: 2023.08.25.)

²³ <https://kajakkenusport.hu/hir/negyeves-eltiltast-kapott-horvath-bence> (letöltés: 2023.08.25.)

5. Összefoglalás

Ahogy Michael Schumacher, Formula 1-es versenyző mondta: „*Mindannyiunk célja a legjobbnak lenni a legjobbak között*”. Bár ebben az értelmezésében ez a mondat azt is jelentheti, hogy azáltal, hogy nálunk erősebb vagy jobb ellenfelekkel versenyzünk, arra sarkall minket is, hogy fejlődjünk és minél jobb teljesítmény nyújtsunk. Annak érdekében, hogy ezt a célt elérjék, sokan folyamodnak olyan szerekhez, eszközökhöz, amivel azt gondolják, hogy kiemelkedhetnek a többiek közül. A kutatásom alapján elmondható, hogy a dopping a kezdetektől fogva jelen van a sportban és az emberiség fejlődésével, ez is fejlődött.

Ahhoz, hogy a jogalkotók a mai felgyorsult világban lépést tudjanak tartani a doppingolási módszerekkel és minél hatékonyabban fel tudjanak ellenük lépni, folyamatos figyelemmel kell kísérniük a mintavételeket és azok eredményeit. Meglátásom szerint, ameddig a sport létezik, addig a dopping is mindig része lesz annak. Fontos azonban, hogy az ilyen eseteket kiszűrjék és megfelelő szankciókat alkalmazzák, hiszen csak ezáltal biztosítható a fairplay. A jelenlegi hatályos szabályozás ellenére, továbbra is rengeteg pozitív eredmény születik a vizsgálatok során. Az ilyen esetekre vonatkozó szankció rendszerrel bár egyetértek, úgy gondolom, mégis szükséges van rá, hogy további változtatásokat eszközöljünk ezen a téren. Sokkal nagyobb hangsúlyt kellene helyezni a megelőzésekre, nagyobb együttműködésre lenne szükség a különböző sportágak szakszövetségei és a MACS között. Saját tapasztalataim alapján tudom alátámasztani, hogy nincs meg a kellő felkészítés nemcsak a sportolók, hanem az edzők, illetve szakmai munkát segítő személyek esetén sem. Annak ellenére, hogy a sportorvosok, dietetikusok és különböző egészségügyi képesítéssel rendelkező személyek is segítik a népszerűbb sportolók, sportcsapatok felkészüléseit, a kevésbé ismertek sportágak nem feltétlenül engedhetik meg maguknak ezeket a feltételeket, mégis ugyanolyan fontos lenne a megelőzés itt is, mint máshol.

A dopping szó kapcsán mindenkinek egy negatív jelentés vagy érzelem ugrik be és ebből kiindulva sokan gondolják, hogy nagyon egyszerű a döntések meghozatala ezekben az ügyekben. Korábban már kifejtettem, hogy a doppingminta vizsgálatok laboratórium folyamatai rendkívül képlékeny folyamatok és bár a végén konkrét végeredményt kapunk, még is vannak esetek, amikor egy ilyen vizsgálat során is eltérő eredmények születnek. Ezeket rengeteg dolog befolyásolhatja függetlenül attól, hogy az adott sportoló ténylegesen követett-e el doppingvétséget vagy sem. Azonban a kép sokszor összetettebb annál, mint azt gondolnánk.

Összegezve a munkámat, ameddig a sport létezik, a dopping is ugyanúgy létezni fog. A folyamatos tanulással, fejlődéssel azonban elérhetjük, hogy a jelen és jövő bajnokai számára

biztonságos, doppingmentes és becsületes versenyzést tudjunk biztosítani. Habár az esetek többségében szinte azt mondhatnánk, hogy feketén-fehéren meg lehet állapítani egy doppingmintáról hogy negatív vagy pozitív, a gyakorlatban ez egy sokkal összetettebb folyamat. Az atipikus eredmények esetében nincs konkrét egyetértés, hogy ilyenkor a sportoló részt vehet-e a nemzetközi eseményen vagy sem. Ezekről kevesebbet is hallani akár a hazai, akár a nemzetközi sajtóban, így pontosan nem lehet meghatározni, hogy akár egy Olimpián vagy egy világbajnokságon hány olyan sportoló szerepel, aki előtte atipikus mintát produkált. Az ilyen ügyeknél szükséges lenne egy elfogadott gyakorlat kialakítására, hiszen Horváth Bence és Szomolányi Máté ennek hiánya miatt nem bizonyíthatta be, hogy mire is képes az olimpiai mezőnyben. Ez csak egy ügy, de elképzelhető, hogy sok, az övékéhez hasonló eset van szerte a világban, amelyekről nem tudhatunk. Ezek alapján úgy gondolom, hogy a jelenlegi szabályozások mellett, még van lehetőség a fejlődésre, mind a jogalkotók, mind pedig a szervezetek és szövetségek számára.

Irodalomjegyzék

Hivatkozott Irodalom

Ács Pongrác: Sport és Gazdaság. Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar. Pécs. 2015.

Dr. Madai Sándor: Büntetőjogi felelősség a sportjogban. Felelős Kiadó: Campus Kiadó, Debrecen. Kézirat lezárva: 2015. november 20.

Dubecz, J. (2009). Általános edzéselmélet és módszertan. Budapest: Rectus Kft.

Tar Csaba: A dopping és a sportjog kapcsolata magyarországi és nemzetközi viszonylatban Jogelméleti Szemle, 2005/2. szám

Tóth Nikolett Ágnes: A sportjog, mint sajátos szakjog. Miskolc. 2015.

Nemzetközi Doppingellenes Szabályzat. 2021. (WADA CODE)

Nemzetközi Doppingellenes Szabályzat. Nemzetközi Szabvány. Eredménykezelés. 2023.

WADA Guidelines for Sample Collection 2021 Code Implementation Support Program

Jogszabályok jegyzéke

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

Online források

<https://m4sport.hu/2016/08/12/a-riobol-hazakuldott-kajakosok-mintai-a-wada-szerint-sem-negativak/> (letöltés: 2023.08.25.)

https://index.hu/sport/2016/rio/2016/08/15/bonyolodik_a_doppinggyanu_miatt_kizart_kajakosok_sztorija/ (letöltés: 2023.08.25.)

<https://m4sport.hu/2017/02/16/a-szovetseg-fenntartja-hogy-jogszeruen-jart-el-a-riorol-lemaradt-versenyzok-ugyeben/> (letöltés: 2023.08.25.)

<https://kajakkenusport.hu/hir/negyveves-eltiltast-kapott-horvath-bence> (letöltés: 2023.08.25.)